

Nr 3.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående uteslutande från
Stora Sjöfallets nationalpark av vissa områden; given
Stockholms slott den 13 augusti 1919.*

Under åberopande av bilagda statsrådsprotokoll över jordbruks-
ärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att
dels besluta, att det å ett vid statsrådsprotokollet fogat kartblad
med blå och svarta sneda linjer betecknade område av Stora Sjöfallets
nationalpark jämte ett å kartan med svarta streck angivet, till samma
nationalpark hörande område för transportväg m. m. i närheten av Stora
Sjöfallet skola från och med den dag Kungl. Maj:t bestämmer upphöra
att vara nationalpark;

dels ock medgiva, att Kungl. Maj:t må äga meddela föreskrift an-
gående tillämpning inom de utbrutna områdena av sådana för national-
parker gällande bestämmelser, som Kungl. Maj:t efter närmare utredning
må finna erforderliga.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens
vederbörande utskott.

GUSTAF.

Alfred Petersson.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 13 augusti 1919.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Statsråden: PETERSSON,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
UNDÉN,
THORSSON.

Departementschefen, statsrådet Petersson anförde:

Med anledning av anläggandet av statens kraftverk vid Porjus föreslog Kungl. Maj:t år 1913 riksdagen att besluta viss reglering av Stora Lule älvs vattensystem. Detta bifölls av riksdagen. Arbetena avsågo att genom upprensningsarbeten vid Luleluspen strax ovanför Porjus möjliggöra ökad avtappning från Stora Lulejaure.

Till 1918 års lagtima riksdag avlät Kungl. Maj:t proposition (nr 315) angående anslag för påbörjande av första utbyggnaden av en kraftstation vid Harsprånget. Denna proposition var grundad på en vid propositionen fogad utredning av vattenfallsstyrelsen, vari olika möjligheter för utvinnande av ökad kraftmängd i Stora Luleälven skärskådades. Under hänvisning till denna utredning torde jag här blott behöva erinra, att densamma i avseende å de för ändamålet erforderliga reglerings-

arbetena utnyttjade i ett förslag att medelst dammbyggnad vid det s. k. Lilla Sjöfallet, omedelbart ovanför Stora Sjöfallet, indämma ett flertal fjällsjöar, vilka vattenfallsstyrelsen med gemensamt namn kallade Suorvasjöarna. Olika alternativ för denna dämning hade preliminärt undersökts. Styrelsen förordade för sin del arbetets utförande enligt ett med 3 a betecknat alternativ, beräknat att enligt 1913 års priser draga en kostnad av omkring 3,600,000 kronor men enligt de under våren 1918 gällande priser omkring 7 miljoner kronor. Styrelsen framhöll, att då dammen skulle bli belägen inom Stora Sjöfallets nationalpark, särskilt tillstånd erfordrades för dess utförande å denna plats. Till följd härav hade styrelsen den 18 november 1917 tillskrivit vetenskapsakademien med hemställan, att akademien måtte för sin del medgiva den ifrågasatta dammanläggningen och den därav föranledda dämningen. Sedan akademien i svar härå den 5 december 1917 för sin del under vissa villkor lämnat bifall till denna framställning, hade vattenfallsstyrelsen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 22 december 1917 anhållit om medgivande att utföra ifrågavarande arbeten inom nationalparken. Vid tiden för avlåtandet av nyssnämnda proposition till 1918 års lagtima riksdag hade det nu omförmälda ärendet angående intrånget på nationalparken icke hunnit erhålla erforderlig utredning.

I merberörda proposition till 1918 års riksdag föreslogs anvisande av medel dels för påbörjande av första utbyggnaden av en kraftstation vid Harsprånget, dels för fullbordande av de av 1913 års riksdag beslutade regleringsarbetena vid Lulelussen dels ock för ytterligare arbeten för älvens reglering. I sistnämnda avseende begärdes å 1919 års stat ett anslag av 200,000 kronor, vilket belopp var avsett till påbörjande av regleringsarbeten vid Suorvasjöarna. Kungl. Maj:ts förslag bifölls av riksdagen.

Innevarande års lagtima riksdag har därefter med bifall till Kungl. Maj:ts förslag anvisat för ifrågavarande arbeten för Stora Lule älvs reglering vid Suorvasjöarna dels 1 miljon kronor å tilläggsstat för år 1919 och dels enabanda belopp å 1920 års stat.

Sedan infordrade utlåtanden numera inkommit, anhåller jag nu att få anmäla det förut omförmälda ärendet angående det intrång ifrågavarande regleringsarbeten vid Suorvasjöarna skulle medföra för Stora Sjöfallets nationalpark.

Jag torde få erinra, att Stora Sjöfallets nationalpark avsattes enligt beslut av 1909 års riksdag och att gränser för densamma blivit bestämda enligt Kungl. Maj:ts brev den 21 januari 1910 (Sv. förf.saml. nr 30).

I förut omförmälda skrivelse till Kungl. Maj:t den 22 december 1917 har vattenfallsstyrelsen anfört huvudsakligen följande:

»I samband med planläggandet av utvidgningen av Porjus kraftverk har vattenfallsstyrelsen under de senaste åren utfört omfattande utredningar rörande reglering av Lule älvs källsjöar i avsikt att på ett rationellt och fullständigt sätt utnyttja den nationalrikedom, som representeras av Lule älvs vattenkraft. Dessa utredningar, som visserligen till alla sina detaljer ännu ej äro fullt avslutade, hava emellertid nu fortskridit så långt, att vissa riktlinjer och huvudsynpunkter kunna framläggas.

De sjöar, som varit föremål för undersökning, äro Stora Lulejaure, Langas, Satisjaure, Suorvajaure, Vuoksajaure, Alemusjaure, Luoktanjarkajaure, Svaltjajaure, Råtjajaure och Virijaure. Dessutom hava andra sjöar, såsom Vastenjaure och Sitasjaure, preliminärt okularundersökts, ehuru de av olika anledningar befunnits mindre lämpliga.

Resultatet av dessa undersökningar är, att från rent teknisk och ekonomisk synpunkt sett den lämpligaste lösningen av regleringsfrågan skulle vinnas genom att vid Suorvajaures båda utlopp bygga dammar, medelst vilka vattenytan höjdes ända till 4.6 (alt. 2) à 9.6 (alt. 3) meter över normalt flodvattenstånd enligt nuvarande förhållande. Vatten skulle uppsamlas och magasineras i det sålunda bildade stora magasinet under våren och sommaren eller i allmänhet under den tid, då tillrinningen från det oreglerade, nedanför dammarna befintliga nederbördsområdet är tillräckligt för kraftverkens behov, och skulle sedan det magasinerade vattnet under vintern i mån av behov avtappas. Framdeles skulle dessutom eventuellt även andra sjöar såsom Satisjaure och Virijaure regleras, varom dock i detta sammanhang ej är fråga.

Efter utförandet av det mindre (alt. 2) av de ovan nämnda dämningalternativen skulle en dammsjö bildas av sjöarna Sourvajaure, Vuoksajaure, Alemusjaure, Luoktanjarkajaure och Svaltjajaure. I det större alternativets (alt. 3.) dammsjö skulle jämväl ingå sjön Råtjajaure.

Ett genomförande av dessa regleringsalternativ medför emellertid den olägenheten, att dammen måste förläggas inom Stora Sjöfallets nationalpark, och att en del strandområden kommer att sättas under vatten vid fyllt magasin. Den materiella skada, som härav uppkommer, är givetvis ytterst ringa mot den nytta, som anläggningen medför, men obesträdligt är, att en dylik reglering i viss mån utgör ett ingrepp i naturen och är främmande för de ideella och vetenskapliga ändamål, som dikterat statsmakternas beslut att inrätta en nationalpark vid Stora Sjöfallet.

Utän att söka jämföra ideella och materiella intressen, som i sig själva äro inkommensurabla, har vattenfallstyrelsen ansett, att de materiella intressen, som det här gäller, äro så stora och för staten av så stort national- och privatekonomiskt värde, att de ideella intressena borde få vika. I varje fall förutsattes, att dammen utföres på ett till utseendet tilltalande sätt, att regleringen genomföres så, att det med regleringen avsedda ändamålet vinnes med minsta möjliga intrång i naturen, och att nationalparken med nämnda reservation allt fortfarande bibehåller sin egenkap av nationalpark.

— — — — —
För att giva en antydning om vinsten av regleringen må följande siffror anföras:

	Före reglering	Efter reglering	
		alt. 2	alt. 3
Except. lågvattenföring ..... sm ³	24	100	150
Normal » ..... »	45		
Effekt vid utnyttjande av 360 m. fallhöjd: Stora Lulejaure—havet ..... hkr.	86,400 å 162,000	360,000	540,000
Effektvinst, jämförd med effekten vid nuva- rande except., resp. normalt lågvatten .... »		273,600 å 198,000	453,600 å 378,000

Dessa siffror å vinsten äro visserligen framtidsvärden, som uppkomma, när hela fallhöjden Stora Lulejaure—havet blivit utnyttjad, men regleringen blir ekonomiskt motiverad redan i samband med utnyttjandet av enbart Porjusverket efter måttlig utvidgning. Utom denna effektvinst uppkommer viss avsevärd vinst i energimängd, som ej nu närmare kan med noggrannhet i siffror angivas.

Jämlikt 3 § i lagen angående nationalparker den 25 juni 1909 äger Eders Kungl. Maj:t att med avseende å varje särskild nationalpark i särskilt reglemente föreskriva de undantag från de i lagens 1 § givna förbud mot viddtagande av vissa åtgärder inom nationalparken, som kunna finnas nödiga för parkens skyddande, vetenskapliga forskningar m. m. ävensom för annat ändamål, som är förenligt med det med nationalparken avsedda syfte. I nådigt reglemente för nationalparkernas förvaltning den 22 december 1911 har Eders Kungl. Maj:t föreskrivit, dels att nationalparkerna skola stå under vetenskapsakademiens vård, dels ock i 9 §, som tills vidare är tillämplig endast å Abisko, Sarjeks och Stora Sjöfallets nationalparker, att vetenskapsakademien ägde att för resandes härbärgerande eller för underlättande av resor eller för vetenskaplig forskning lämna medgivande till uppförande av byggnad eller andra erforderliga åtgärder, dock med den begränsning, att medgivandet även i dessa fall icke finge anses såsom oförenligt med det med parken avsedda syftet.

Då nationalparken, som ovan nämnts, står under vetenskapsakademiens vård, har vattenfallsstyrelsen ansett sig böra i första hand underställa frågan akademiens bedömande, och har akademien, på sätt och under villkor bilagda yttrande angiver, för sin del funnit sig böra bifalla styrelsens framställning.

Då de nu av vattenfallsstyrelsen ifrågasatta regleringsarbetena icke hava sådant ändamål, att vetenskapsakademien enligt ovan nämnda föreskrift lärer äga lämna medgivande till arbetena, tillåter sig vattenfallsstyrelsen anhålla, att Eders Kungl. Maj:t täcktes medgiva, att vattenfallsstyrelsen äger på de villkor, som i vetenskapsakademiens skrivelse omförmälas, utföra och för framtiden underhålla regleringsdammar vid Suorvajaures båda utlopp, ävensom verkställa den uppdämning, som för vinnande av det med sjöregleringen avsedda syfte kan befinnas nödvändig och lämplig.»

Vetenskapsakademien har i sitt av vattenfallsstyrelsen åberopade yttrande anfört följande:

Genom ifrågavarande fördämning uppstode en sjö, som komme att upptaga drygt hälften av den stora dalgång, som ginge fram genom nationalparkens centrala del, och uppdämningen komme att i högst väsentlig grad förändra förhållandena inom nationalparken och nedsätta dess värde från naturskyddssynpunkt särskilt i biologiskt hänseende. Det ifrågasatta ingreppet vore sålunda symmerligen beklagligt från denna synpunkt, men i betraktande av den ofantligt stora nationalekonomiska vinst, som vore förbunden med det planerade företaget, ansåge sig vetenskapsakademien ej kunna avstyrka vattenfallsstyrelsens framställning allra minst i nuvarande tid, då ökad bränsle- och krafttillgång vore ett livsvillkor för vårt land.

Då akademien alltså för sin del lämnade sitt bifall till framställningen, skedde det under villkor, att vattenfallsstyrelsen låte sig angeläget vara att tillse, att alla arbeten i samband med den ifrågasatta fördämningen utfördes med största möjliga pietet mot naturen inom nationalparken, så att denna ej mer än nödigt vanställdes: att den för arbetets utförande anställda personalen hölles under sträng uppsikt, så att den ej genom olaga jakt och fiske eller på annat sätt bröte mot fridlysningsbestämmelserna för nationalparken; samt att den eller de personer, som i en framtid skulle hava tillsyn över dammen, noga övervakades och ej tillätes att förgripa sig på naturen inom nationalparken.

Slutligen ville akademien redan nu framhålla, att den förlust, som Stora Sjöfallets nationalpark komme att lida, därest ifrågavarande förslag komme till stånd, borde främdeles ersättas genom en reglering av parkens västra gränslinje.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har efter vederbörande lappfogdes hörande i utlåtande den 28 februari 1918 tillstyrkt bifall till vattenfallsstyrelsens framställning på av vetenskapsakademien föreslagna villkor. Då emellertid det planerade vattenregleringsföretaget komme att jämväl beröra lapparnas intressen därigenom att de planerade dammarna komme att inkräkta på en av lapparnas vanliga flyttningstvågar, att det genom uppdämningen åstadkomna höga vattenståndet i sjöarna på sina ställen skulle försvåra lapparnas flyttningar samt att utförandet av regleringsarbetena och dessas underhåll komme att draga en mängd folk till dessa trakter, där lapparna förut fått ostörda ägna sig åt sin hantering, ansåge länsstyrelsen, att jämväl följande villkor borde förbindas med det av vattenfallsstyrelsen begärda medgivandet, nämligen att, därest lapparnas gamla flyttningstvågar genom dammanläggningen eller annorledes bleve obrukbara, nya sådana på vattenfallsstyrelsens bekostnad iordningställdes; att om lapparnas lägerplatser, fiske- eller matbodas genom uppdämningen sattes under vatten, full ersättning för dessa lämnades; samt att ingen av de i och för regleringsarbetet eller för dammbyggnadens bevakning och skötsel inom området sig uppehållande personer finge därstädes äga eller innehava hund.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har i utlåtande den 19 juli 1918 förklarats sig ej hava något att erinra mot bifall till vattenfallsstyrelsens framställning.

Med utlåtande den 7 september 1918 har lantbruksstyrelsen överlämnat yttrande från fiskeriintendenten i övre norra distriktet, däri denne, enär fiske inom Stora Sjöfallets nationalpark vore förbjudet utom med krok efter vetenskapsakademiens medgivande, förmält sig från fiskerisympunkt ej hava något att invända mot förevarande framställning. För egen del har lantbruksstyrelsen förklarat sig ej heller hava något att erinra mot bifall därtill.

Slutligen har kammarkollegiet i ärendet avgivit ett den 29 april 1919 dagtecknat utlåtande, vilket inkom till jordbruksdepartementet den 6 juni 1919. Kollegiet, som i ärendet hört sitt advokatfiskalsämbete, har förmält sig anse framställningen vara av den art, att densamma borde prövas i vanlig för ärenden rörande byggande i vatten stadgad ordning. I sådant avseende syntes det på grund av vattenlagens stadganden i 2 kap. 3 § och 20 § 2 mom. tillkomma vederbörande vattendomstol att i första hand upptaga frågan om medgivande till sådant företag, som här avsåges, och därest dylikt medgivande finnes böra lämnas, i nu förevarande fall underställa frågan Kungl. Maj:ts avgörande. På grund härav ansåge kollegiet den nu föreliggande framställningen icke böra föranleda annat yttrande än att Kungl. Maj:t ville, efter det anmält blivit, att vattenmålet hos vattendomstolen anhängiggjorts, låta överlämna handlingarna i ärendet till nämnda domstol.

Med anledning av vad kammarkollegiet anfört tillåter jag mig först erinra, att 2 kap. 3 § vattenlagen stadgar i sitt andra stycke, att under vissa angivna förutsättningar byggande i vatten ej får ske, bland annat därest därav skulle förorsakas sådan bestående ändring av naturförhållandena, varigenom betydande förlust för landets djur- eller växtvärld är att befara, samt i sitt tredje stycke, att, om byggnad i vatten prövas vara av synnerlig betydelse för näringslivet eller för orten eller eljest från allmän synpunkt, Konungen må, ändå att hinder mot byggnaden skulle möta av vad i andra stycket sägs, efter hemställan av vattendomstolen på sätt i 20 § 2 mom. stadgas lämna medgivande till byggnaden. I förevarande fall är emellertid naturskyddsintresset ännu starkare skyddat än medelst anförda stadgande i vattenlagen, i det att områdets egenskap av nationalpark, enligt vad nedan skall närmare utvecklas, hindrar varje dammanläggning, såvitt ej medgivande erhålles genom sammanstämmande beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen. Vid sådant förhållande synes ingen anledning förefinnas att för det nu förevarande ärendets prövning avvakta en hemställan från vattendomstolen,

*Departements-
chefen.*

så mycket mindre som det är angeläget, att riksdagens mening inhämtas snarast möjligt.

Däremot har Kungl. Maj:t, i enlighet med särskild av kammar-kollegiet i skrivelse den 19 juni 1919 gjord hemställan, funnit sig med anledning av såväl naturskyddsintresset samt de av Norrbottens länsstyrelse i lapparnas intresse gjorda erinringar som ock vissa av kollegiet berörda omständigheter beträffande fiske och flottning böra jämlikt 4 kap. 13 § vattenlagen föreskriva, att innan ifrågavarande mål slutligen avgöres av vattendomstolen frågan, huruvida hinder möter mot företaget eller särskilda villkor böra föreskrivas för dess utförande, skall hemställas Kungl. Maj:ts prövning.

Enligt 1 § av lagen den 25 juni 1909 angående nationalparker är det förbjudet inom nationalpark, bland annat, att förstöra eller skada fast naturföremål eller ytbildning, att fälla eller skada växande träd, att avsiktligt döda djur, att skada ägg, rom eller bo, att uppföra byggnad m. m. Den ifrågasatta dammanläggningen med därav följande väsentliga höjning av ifrågavarande sjöars vattenyta skulle uppenbarligen stå i strid mot dessa bestämmelser angående nationalparker. I 3 § av samma lag stadgas, att Konungen må med avseende å varje nationalpark i särskilt reglemente föreskriva de undantag, som må finnas nödiga för vissa uppräknade ändamål, vartill det nu ifrågavarande icke är hänförligt, eller ock för annat ändamål, men detta skall då vara förenligt med det med nationalparken avsedda syftet. Sådant reglemente har blivit utfärdat den 22 december 1911. Enligt detta stå nationalparkerna under vård av vetenskapsakademien, som kan lämna vissa medgivanden i avseende å vetenskapliga forskningar, rätt till jakt och fiske, underlättande av resor m. m. Någon möjlighet att inom lagens ram medgiva de nu ifrågasatta arbetenas utförande inom nationalparken synes mig emellertid icke förefinnas. De nu avsedda åtgärderna äro nämligen enligt min mening av så genomgripande natur, att de omöjligen kunna anses vara förenliga med det med nationalparken avsedda syftet. Av utredningen i ärendet synes mig dock framgå, att de ifrågasatta anläggningarna böra tillåtas inom nationalparkens område.

Jag kan emellertid icke finna en lagändring lämplig för det nu förevarande speciella fallet. En dylik lagändring vore också ganska svår att till sitt innehåll angiva och den skulle stå i direkt strid mot nationalparkernas idé. Under dessa omständigheter har jag funnit den lämpligaste utvägen vara, att ett lämpligt begränsat område, innefattande vad som kräves för arbetena och uppdämningen, nu utbrytes ur nationalparken. Då Kungl. Maj:t och riksdagen beslutat områdets avsättande

till nationalpark, erfordras uppenbarligen riksdagens medverkan för ett beslut, att viss del av detta område skall upphöra att hava nationalparks egenskap. Sedan arbetena avslutats och sjöbäckenet intagit sin nya vattenyta, torde det kunna tagas under övervägande, huruvida det uteslutna området ånyo bör förenas med nationalparken. Det må nämnas, att vattenfallsstyrelsen icke lär åsyfta att framdeles anordna ständig bevakning vid dammen utan låta sköta regleringen genom expeditioner från Porjus. Emellertid kan det möjligen befinnas önskligt att tillsvidare för det utbrutna området några av de för nationalparker gällande bestämmelser bibehållas för att förebygga onödig skövling av förefintliga naturföremål och torde åt Kungl. Maj:t kunna lämnas bemyndigande att efter ytterligare utredning besluta härom.

Karta över det område av nationalparken, som sålunda skulle utbrytas, har uppgjorts genom vattenfallsstyrelsens försorg och torde få som bilaga fogas vid detta protokoll. Såsom kartan utvisar är det nu fråga om dels ett sammanhängande område vid och ovanför den nya dammen och dels ett mindre område i närheten av Stora Sjöfallet för transportväg m. m. under byggnadstiden.

Jag tillåter mig framhålla, att det för arbetenas utförande är högeligen önskvärt, att denna fråga blir så snart som möjligt avgjord och vill meddela, att syn enligt vattenlagen redan utsatts att hållas i början av augusti. Jag nödgas därför tillstyrka, att proposition i ärendet avlåtes till den urtima riksdag, som nu är samlad för vissa andra ärendens behandling. Därest förevarande spørsmål erhåller sin lösning vid urtima riksdagen, kan därigenom vinnas inemot ett helt arbetsår. Redan före färdigbyggandet av den nya kraftstationen vid Harsprånget kommer ifrågavarande sjöreglering att bliva till mycket stort gagn genom att högst väsentligt öka krafttillgången under lågvattensperioden vid den nuvarande kraftstationen vid Porjus.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte i proposition till den nu samlade urtima riksdagen föreslå riksdagen att

dels besluta, att det å bilagda kartblad med blå och svarta sneda linjer betecknade området av Stora Sjöfallets nationalpark jämte ett å kartan med svarta streck angivet, till samma nationalpark hörande område för transportväg m. m. i närheten av Stora Sjöfallet skola från och med den dag Kungl. Maj:t bestämmer upphöra att vara nationalpark;

dels ock medgiva, att Kungl. Maj:t må äga meddela föreskrift angående tillämpning inom de utbrutna områdena av sådana för national-

parker gällande bestämmelser, som Kungl. Maj:t efter närmare utredning må finna erforderliga.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall och förordnade, att proposition i ämnet skulle med den lydelse, bil. — vid detta protokoll utvisar, avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

M. De Geer.

STORA SJÖFALLETS NATIONALPARK

1:200000
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
1 Mil

GEN. STAB. LIT. ANST. STOCKHOLM

- Uppdämningsområde.
- Område erforderligt under byggnadstiden.